

УДК 336.143

ПОПИТ НА ГРОШІ В УМОВАХ СВІТОВОЇ КРИЗИ

С. Шевченко

Національний лісотехнічний університет

Причиною виникнення будь-якої кризи є порушення економічної та фінансової рівноваги. Однією з характеристик макроекономічної рівноваги є рівень попиту на гроші. Висвітлено питання формування попиту на гроші в умовах кризи.

Ключові слова: фінансова система, попит на гроші, інфляція, монетарна політика.

Попит на гроші змінюється в контексті стану національної економіки та динаміки ринкових реформ.

Відповідно до міжнародного досвіду органи монетарної влади можуть впливати на стан економіки лише у короткостроковому періоді. За відсутності скоординованих дій у процесі здійснення інших видів економічної політики (фіскальної, промислової, торговельної, зовнішньоекономічної) будь-які заходи з боку центрального банку будуть неефективними та можуть призвести лише до зростання його витрат і нарощування інфляційних тенденцій [1].

В період глибокої економічної кризи в монетарній сфері України визначається явище “незадоволеного попиту” на гроші. Динаміка попиту на гроші випереджає всезростаючу пропозицію грошей. Причини такого негативного явища обумовлені глибокою трансформаційною кризою.

Фінансова криза 2008 року була неминуча і за відсутності відповідних дій вона трансформується в економічну кризу. Зусилля економічно розвинених країн, спрямовані на подолання світової фінансової кризи, на сьогодні не дали суттєвих результатів.

Втягнення в кризу країн колишнього СРСР також було неминуче. Тепер питання полягає в тому, чи зможуть ці країни вжити превентивних заходів. Незважаючи на підтримку МВФ, негативні тенденції спостерігаються в українській економіці та фінансовому секторі, хоча уряд України та Національний банк доклали значних зусиль: протягом вересня 2008 – січня 2009 року було прийнято понад 80 законодавчих і нормативних актів щодо стабілізації фінансового ринку.

На сьогодні, реаліями в Україні є дефіцитний платіжний баланс, велика залежність від експорту металів і зерна та імпорту капіталу, високих технологій, нафти й газу. Характерними є висока концентрація виробництва і капіталу в країні та низькі можливості децентралізації ризиків. Посилюють проблему висока соціальна поляризація і неспроможність політичної системи, виробити і реалізувати швидкі й ефективні рішення в економічній політиці, низька частка малих та середніх підприємств у ВВП та високий рівень приватного споживання у ВВП.

Процес перетворення бюджетного дефіциту у державний борг через розміщення інструментів державної позики мав сприяти обмеженню інфляційних явищ та демонетизації економіки. Проте продовжувалось зниження попиту на гроші, що було обумовлено комплексом причин, серед яких найважливішою було продовження спаду реального виробництва.

Існує думка, що недостатньо розвинута у фінансовому відношенні країна має певні переваги в кризовій ситуації: менші обсяги фінансових послуг менше впливають на динаміку економіки, і вони мають менші негативні наслідки. Хоча, слабка фінансова система дійсно відтягує проникання кризи в реальну економіку, але, водночас, може затягнути період оздоровлення економіки.

Згідно з Конституцією України та Законом “Про Національний банк України” основною функцією НБУ є забезпечення стабільності грошової одиниці. Однак її можна трактувати по-різному, оскільки вона не достатньо чітко визначає, що, власне, є пріоритетом - внутрішня чи зовнішня стабільність грошової одиниці.

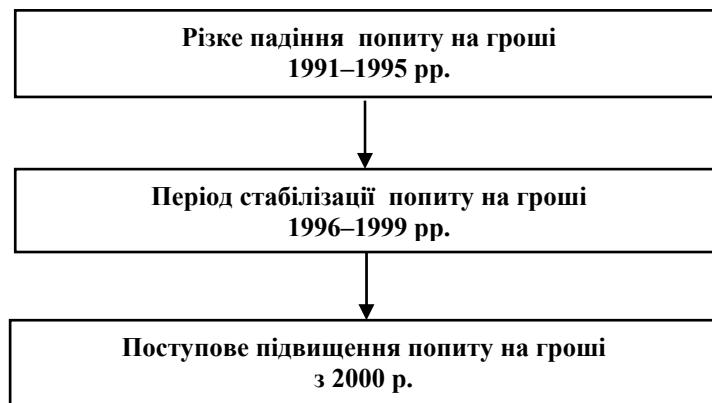
Перманентна економічна криза супроводжується процесами, які не були враховані під час розробки більшості сучасних економічних концепцій. Вплив незадоволеного платоспроможного попиту на макроекономічну ситуацію в Україні приводить до того, що виробництво товарів і надання послуг (пропозиція) переважають грошове забезпечення споживачів (попит).

Для характеристики рівня попиту на гроші переважно використовують показник монетизації ВВП. Шляхом співставлення грошової маси або отриманих грошових агрегатів визначається відповідний показник монетизації ВВП. Значення монетизації ВВП є узагальнюючим показником попиту на гроші, які відображають степінь “насиченості” економіки грішми та рівень включення в товарно-грошові відносини національного багатства.

Постійна зміна показника монетизації свідчить про нестабільність попиту на гроші. Аналіз розвитку монетарної сфери дає підстави виділити основні етапи динаміки попиту на гроші в українській економіці (див. рисунок).

В. Ющенко вважає, що визначальними особливостями попиту на гроші в умовах економічної кризи є:

по-перше – те, що в розвинених ринкових економіках гроші є капіталом, одним з найефективніших способів примноження багатства, тоді, як в економіці України вони продовжують використовуватися як засіб мінімізації витрат;

Основні етапи динаміки попиту на гроші в українській економіці

друга відмінність характеризується тим, що в розвинених ринкових економіках перешкоди для руху капіталу є незначними. В економіці України держава має можливість деформувати основні чинники руху капіталу (норма відсотка, облікова ставка, курс валюти);

по-третє – це вплив розвитку грошової пропозиції на попит, що вважається несуттєвим в розвинених економіках. В економіці України надмірне зростання грошової пропозиції зруйнувало уявлення про те, що гроші – це результат приросту ВВП, а відтак і знецінило грошові запаси [2].

В умовах недостатнього платоспроможного попиту товаровиробники не одержують відповідної частки доходу і, як наслідок, за інших рівних умов порушується процес відтворення виробництва, працівники найманої праці не одержують належний їм дохід, у товаровиробників зростають залишки готової продукції та товарів, що вимагає додаткових витрат на їх утримання, бюджет недоодержує від товаровиробників відповідні податки. Як наслідок, у перспективі кредитно-банківська система втрачає можливості щодо приросту швидкоплинної вигоди від додаткових кредитних ресурсів. У цій ситуації може підвищуватися попит з боку товаровиробників на додатковий банківський кредит і, відповідно, підвищують процентні ставки за кредит.

Структура грошової маси та її розміщення в Україні свідчить про деформацію. Розміщення грошової маси не забезпечує її достатньо високу стабільність і частка коштів на розрахункових і поточних рахунках скорочується, що є причиною збільшення незадоволеного попиту на гроші.

Важливим чинником демонетизації економіки України є постійно зростаюча частка готівки в грошовій масі. Гроші поза банками зростають випереджаючими темпами порівняно з іншими грошовими агрегатами. Готівкові гроші не беруть участі в мультиплікації банківських грошей, і тому їх зростання веде до подальшої демонетизації економіки.

До об'єктивних причин падіння попиту на гроші можна віднести глибоку трансформаційну кризу, яка супроводжується спадом виробництва, інфляцією та розладом монетарної сфери та

фінансових механізмів. Суб'єктивними причинами стає відсутність раціональної ринкової поведінки у більшості учасників економічної діяльності.

Криза банківської сфери України, як і світової банківської системи, вимагає оновлення підходів до регулювання. Не випадково коливання курсу національної валюти НБУ пояснював слабкістю економіки та динамікою платіжного балансу. Комерційні банки, уникаючи кредитування реального сектора економіки, протягом останнього часу, нарощували обсяги споживчого кредитування, обсяги якого в 2007–2008 рр. досягли 70 млрд грн.

Банківська система внаслідок неповернення грошей скорочує можливість розширення депозитних рахунків, які є основою кредитних грошей. Скорочення кредитування зменшує можливості для розширення відтворення економіки.

Спроби підвищення попиту на українські гривні вже не раз проводились НБУ в рамках стабілізаційної політики, для чого використовувались: підвищення облікової ставки, збільшення ставки ломбардного кредитування, збільшення резервних вимог, було дозволено обмежене використання ОВДП для формування резервів НБУ, вводилась заборона для використання рахунків для спекулятивних операцій з валютою, що мало підвищити попит на українську валюту.

Такі заходи НБУ змушували банки тримати у вигляді резервів українські гривні, що стимулювало конверсію іноземної валюти, а також поширювало використання ОВДП. Проте збільшення резервних вимог впливає на кредитні можливості банківської системи і стає чинником зростання незадоволеного попиту на гроші. Заходи щодо підвищення попиту на гроші входять у протиріччя з реаліями стану економіки України.

Монетарна політика, яка проводилась в Україні до сьогодні, була орієнтована головним чином на досягнення відповідних значень макроекономічних показників, насамперед розміру інфляції. Проте доведення монетарних показників до значень, рекомендованих МВФ, породило нехтування процесами в реальному секторі економіки. Економічна політика спрямована на боротьбу з наслідками - інфляцією, а не з причинами її виникнення, які приховані в неефективній структурі економіки, застарілій технологічній базі, низькій конкурентоспроможності тощо. Намагання досягнути показників монетарної стабільності не сприяє роз'ясненню актуальних проблем реформування економіки України.

Слабкі місця української економіки чітко проявили себе восени 2008 року внаслідок впливу зовнішнього фактора – світової фінансово-економічної кризи. Фінансова криза 2008 р., можливо, радикально змінить політику сучасного державного управління економікою. Криза спонукає до посилення ролі держави там, де її втручання було мінімальним – у фінансовій сфері.

Дотичною до найактуальніших проблем подальшого розвитку української економіки є і проблема управління процесом формування попиту на гроші. В сучасних умовах формування попиту на гроші має бути скоординоване з широким діапазоном чинників, пов'язаних, як з монетарною сферою, так і з іншими сферами економіки, які зазнають постійної трансформації.

1. Міщенко В.І., Лисенко Р.С. Взаємодія органів державного управління як фактор подолання фінансової кризи // *Фінанси України*. – 2009. – № 1. – С. 50–57.
2. Ющенко В. Гроші: розвиток попиту та пропозиції в Україні / В.Ющенко, В.Лисицький. – К.: Скарби, 1998. – 288 с.
3. <http://www.ukrsat.gov.ua>.

DEMAND OF MONEY IN THE CONDITIONS OF WORLD CRISIS

S. Shevchenko

NUFWT of Ukraine

Reason of origin of any crisis is violation of economic and financial equilibrium. One of descriptions of macroeconomic equilibrium is a value of demand on a money. In the article the question of forming of demand on a money is reflected in the conditions of crisis.

Key words: financial system, demand on a money, inflation, monetary policy..

СПРОС НА ДЕНЬГИ В УСЛОВИЯХ МИРОВОГО КРИЗИСА

С. Шевченко

Национальный лесотехнический университет

Причиной возникновения любого кризиса является нарушение экономического и финансового равновесия. Одной из характеристик макроэкономического равновесия является уровень спроса на деньги. Отражено вопрос формирования спроса на деньги в условиях кризиса.

Ключевые слова: финансовая система, спрос на деньги, инфляция, монетарная политика.